

Отримано: 21 березня 2017 р.

Прорецензовано: 25 березня 2017 р.

Прийнято до друку: 30 березня 2017 р.

Пасічник Ю. В. Методологічні підходи щодо дослідження парадигми соціальних фінансів / Ю. В. Пасічник // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. – Острог: Вид-во НУ«ОА», березень 2017. – № 4(32). – С. 171–174.

УДК 336.012.23

JEL-класифікація: A 13

Пасічник Юрій Васильович,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів
Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРАДИГМИ СОЦІАЛЬНИХ ФІНАНСІВ

Стаття присвячена дослідженню поняття «соціальні фінанси», визначенню їхньої ролі в суспільному розвитку. На основі виконаного дослідження та узагальнення наявної методології встановлено інвестиційну складову соціальних фінансів спрямовану на одночасне отримання соціального та економічного ефекту, який досягається за допомогою фінансового інструментарію (соціальних організацій, соціальних фінансових інвестиційних фондів та облігацій соціального впливу). Запропоновано авторський підхід щодо визначення ролі соціальних фінансів у перерозподільних відносинах.

Ключові слова: інвестиції, інструменти, соціальна сфера, організація, прибуток, соціальні фінанси, фінансові відносини, фінансові ресурси.

Пасичник Юрий Васильевич,

доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры финансов
Национального университета биоресурсов и природопользования Украины

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ПАРАДИГМЫ СОЦИАЛЬНЫХ ФИНАНСОВ

Статья посвящена исследованию понятия «социальные финансы», определению их роли в общественном развитии. На основании выполненного исследования и обобщения существующей методологии, установлено инвестиционную составляющую социальных финансов направленную на одновременное получение социального и экономического эффекта, который достигается с помощью финансового инструментария (социальных организаций, социальных финансовых инвестиционных фондов и облигаций социального воздействия). Предложен авторский подход определения роли социальных финансов в перераспределительных отношениях.

Ключевые слова: инвестиции, инструменты, социальная сфера, организация, прибыль, социальные финансы, финансовые отношения, финансовые ресурсы.

Yurii Pasichnyk,

d.e.s., professor, professor of the department of finance, National University of Life and Environmental of Ukraine

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE STUDY OF THE PARADIGM OF SOCIAL FINANCE

The article is devoted to the study of the concept of «social finance», the definition of their role in social development. Based on the research carried out and generalization of the existing methodology, an investment component of social finance has been established aimed at simultaneously obtaining a social and economic effect, which is achieved with the help of financial instruments (social organizations, social financial investment funds and social bond bonds). An author's approach is proposed to define the role of social finance in redistribution relations.

Key words: investment, tools, social sphere, organization, profit, social finance, financial relations, financial resources.

Постановка проблеми. Суспільні та політичні перетворення в державі, що супроводжуються поглибленням фінансової кризи, вимагають від урядових структур побудови принципово нових адаптивних механізмів економічної стабілізації, спрямованих на реалізацію конституційних прав громадян щодо соціального захисту. Перманентне зростання видатків на соціальну сферу, в умовах економічної нестабільності та ведення бойових дій на Сході країни, унеможливило якісне забезпечення державою соціальних гарантій населення, а значить виникає об'єктивна необхідність пошуку альтернативних джерел фінансування соціальної сфери, зокрема залучення приватного сектору та підприємницьких структур.

Р. Шиллер зазначає: «Соціальні фінанси, як фінансовий інструмент, поєднують кредитування й інвестування соціально орієнтованих компанії, благодійних організації, а також облігації соціального впливу, венчурну філантропію тощо – основним призначенням яких є залучення коштів шляхом емісії акцій та мікрофінансування» [5].

Вагоме місце в цьому процесі в розвинених країнах займають соціальні фінанси, що забезпечують перерозподіл частини фінансового капіталу в соціальну сферу економіки з метою здійснення соціальних змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки підтримка соціальної сфери є пріоритетним напрямом діяльності держави, тому вдосконалення механізму фінансування цієї галузі залишається актуальним аспектом сьогодення. Обраний урядом напрям побудови «соціальної держави» зумовив значну кількість досліджень соціального характеру. Так, у працях західних науковців – У. Беверіджа, Д. Роулс, Р. Шиллера та інших досліджено питання функціонування соціальної сфери та забезпечення соціальних гарантій населення. Проблеми фінансування соціальної сфери є одними з найактуальніших і обговорюваних як у політичних, так і в наукових колах. Зокрема, наукові доробки вітчизняних учених – О. Амоші, В. Андрущенко, В. Гейця, В. Дем'янишина, М. Крупки, О. Кириленко, Е. Лібанової, І. Чугунова та інших присвячені цій проблематиці. Доречно буде зазначити, що основні результати виконаних досліджень спрямовані на забезпечення соціальних гарантій коштом державного та місцевого бюджетів, залишаючи поза увагою розвиток та підтримку некомерційних організацій, як новітнього інструментарію соціальної політики в державі.

Мета і завдання дослідження. Основна мета дослідження полягає у з'ясуванні дефініції «соціальні фінанси», визначенні їхньої ролі та місця в соціальній сфері держави.

Виклад основного матеріалу. За своїм змістом соціальні фінанси є специфічною підсистемою фінансової системи держави, роль яких полягає в суспільній підтримці громадян та місцевого самоврядування.

Зародження соціальних фінансів відбулося наприкінці ХХ ст. у Великій Британії та США, а 1970 р. відбулось визнання соціальних фінансів як фінансового інституту. Подальше становлення концепції соціальних фінансів супроводжувалося розвитком суспільства у 80–90-х рр. ХХ ст. та поширювалося на інші країни світу.

Соціальні фінанси можна розглядати з різних боків – залежно від суб'єкта економічної діяльності. З одного боку – це ідеологія, яка проголошує, що гроші існують не заради грошей, а заради позитивних змін у суспільстві, а з другого боку – це конкретні інструменти, які дозволяють підвищувати економічну стабільність господарюючого суб'єкта.

Вивчення результатів досліджень українських науковців з окресленої проблематики, дозволило констатувати, що у вітчизняній практиці переважним поняттям є «фінансування соціальної сфери» [1], тоді, як дефініція «соціальні фінанси» практично не досліджується.

Світова практика свідчить, що сфера застосування та впливу соціальних фінансів є значно розгалуженою та багатогранною порівняно із традиційним фінансуванням. Так, А. Ніколс і Дж. Емерсон стверджують про розлогість терміна «соціальні фінанси», адже він: відображає складну комбінацію різних логік і типів раціональності, що супроводжуються множинними системами цінностей і калькуляцій щодо очікуваного інвестиційного прибутку; містить повніший спектр інструментів, гібридних моделей фінансування й структурованих угод з використанням різних видів капіталу [7].

Соціальні фінанси за версією організації «Social Finance UK» є підходом до управління грошовими коштами, що передбачає одночасне отримання як соціального, так і економічного доходу. Соціальні фінанси включають інвестування в розвиток громад, мікрокредитування, імпаکت-інвестування та надання позик соціальним підприємствам і бізнесу, що веде діяльність на засадах сталого розвитку» [9].

На думку Т. Пікета, соціальні фінанси є «...джерелом ресурсів для соціального впливу й критикою сучасної фінансової системи, що стимулює соціальну нерівність і екологічні прогалини ринку» [8, с. 71].

Отже, «соціальні фінанси» у європейській практиці переважно використовують із позиції забезпечення ресурсами організацій, які вирішують соціально змістовні проблеми та мають на меті пошук і акумуляцію коштів [4].

Канадською цільовою групою із соціальних фінансів досліджуване поняття визначено, як «... підхід до мобілізації приватного капіталу, який забезпечує соціальні дивіденди та економічну віддачу для досягнення соціальних та екологічних цілей» [10]. Мобілізації приватного капіталу на соціальні блага створює можливості для інвесторів для фінансування проєктів, що дозволяють суспільству та громадським організаціям отримати доступ до нових джерел фінансування.

Д. Шейман визначає «соціальні фінанси» як «...елемент нового виду економіки – економіки суспільної солідарності» [6, с. 13].

Отже, через призму виконаного дослідження можна стверджувати про брак єдиного визначення дефініції «соціальні фінанси», беручи до уваги складність фінансових відносин щодо формування фінансових ресурсів.

На нашу думку, соціальні фінанси, як особливе відгалуження від фінансового та соціологічного напрямів суспільних наук, покликані в комплексі з'ясувати стан проблеми та знаходити ефективніші напрями дій [3, с. 19]. Об'єктом соціальних фінансів є грошові потоки в усіх їх проявах як на рівні загальнодержавному, так і на рівні господарюючих суб'єктів, а практичним аспектом поняття є з'ясування

мотивів під час прийняття фінансових рішень з урахуванням поведінки суб'єктів на рівні між державами, національному і регіональному, підприємства, сім'ї [2, с. 123].

Д. Шейман зауважує: « Суб'єкти фінансових відносин у сфері соціальних фінансів, зазвичай, представлені некомерційними організаціями, основною метою діяльності яких є досягнення соціального ефекту від вкладання коштів, що дає можливість вийти за рамки традиційного фандрайзингу» [6, с. 10].

Серед основних інструментів реалізації соціальних фінансів канадські фахівці виокремлюють:

- соціальні підприємства – організації, що використовують ринковий підхід для досягнення соціальних цілей;
- соціальні фінансові інвестиційні фонди – фонди, які надають інвесторам можливість направити свої кошти на розв'язання суспільних потреб, але не задля отримання прибутку;
- облігації соціального впливу – угода між державою й зовнішніми організаціями, у якій уряд визначає бажані соціальні результати й зобов'язується сплатити визначену суму, у разі їхнього досягнення [10].

Отже, соціальні фінанси за своїм змістом є частиною соціального інвестування, які своєю чергою є ресурсами досягнення соціальних змін. Зазвичай соціальні інвестиції охоплюють фінансовий, соціальний та людський капітал, але на відміну від звичайного інвестування, соціальні фінанси спрямовані на одержання конкретного «ефекту» для суспільства, тобто цілеспрямованого вкладання коштів із метою поліпшення соціальних показників. Отримані під час дослідження результати дозволили визначити місце та роль соціальних фінансів у перерозподілі ресурсів для отримання соціального ефекту (рис. 1).

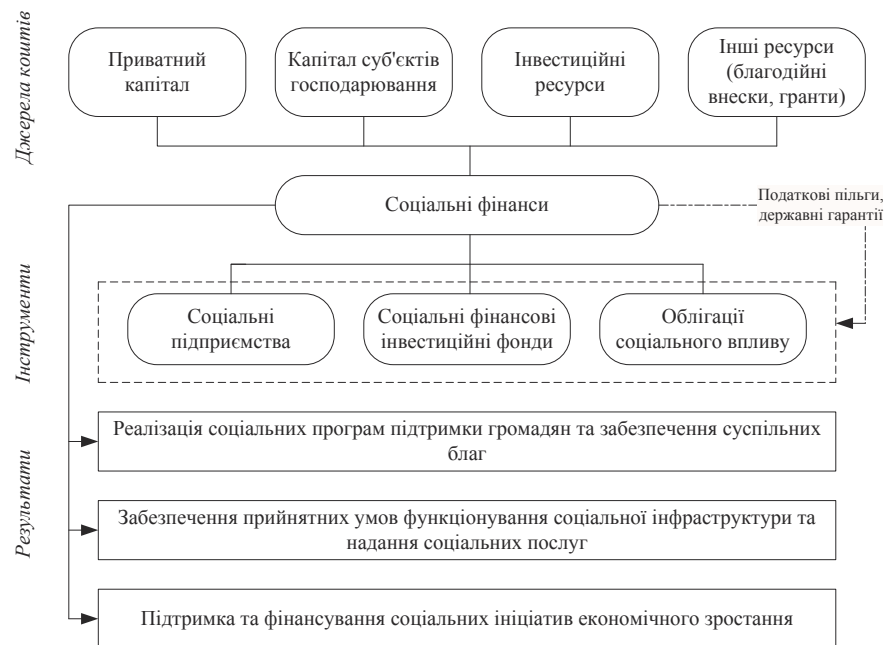

Рис. 1. Місце соціальних фінансів у перерозподільних відносинах

Джерело: узагальнено автором.

Визначаючи місце соціальних фінансів у суспільному перерозподілі, варто зазначити, що саме за допомогою соціального інструментарію (соціальних підприємств та інвестиційних фондів) можливе своєчасне та належне фінансування соціальних послуг та підтримання соціальної інфраструктури. Своєю чергою як складова фінансової системи держави соціальні фінанси з метою стимулювання учасників соціальних відносин забезпечують реалізацію певних пільгових програм щодо таких підприємств та державних гарантій щодо повернення інвестицій.

Висновки. Отже, результати виконаного дослідження визначили нестачу єдиного підходу до поняття «соціальні фінанси», разом із тим було визначено їх специфічне значення в суспільному розвитку. Характеризуючи їхнє значення для держави в напрямі забезпечення соціальної сфери, зазначимо, що необхідною умовою підтримки соціальних фінансів із боку державного та приватного сектора є посилення ролі позабюджетних джерел, а саме: нетрадиційних форм залучення засобів підприємницьких структур та домогосподарств до фінансування соціального розвитку; розширення сфери платності соціальних послуг диференційованої якості; залучення потенціалу некомерційних організацій до вирішення соціально значущих завдань тощо.

Література:

1. Васильчук І. Соціалізація фінансів під впливом парадигми сталого розвитку [Електронний ресурс] / І. Васильчук // Ефективна економіка. – 2014. – № 3. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2881>.
2. Пасічник Ю. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні : [моногр.] / Ю. Пасічник ; Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. – 642 с.
3. Пасічник Ю. Концептуальні засади соціальних фінансів як окремої галузі фінансової науки / Ю. Пасічник // Проблеми науки. – 2004. – № 1. – С. 16–21.
4. Продукт НКО – це цивілізоване добро [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://philanthropy.ru/intervyu/2012/06/06/7883/#.UoqBZSfPIsY>.
5. Шиллер Р. Дж. Финансы и хорошее общество // Р. Шиллер. – М. : И-во Института Гайдара, 2014. – 503 с.
6. Шейман Д. Где мы окажемся, выйдя за рамки фандрайзинга [Электронный ресурс] / Д. Шейман // Деньги и благотворительность. – 2012. – № 75. – С. 10–13. – Режим доступа : <http://philanthropy.ru/wp-content/uploads/2012/03/DiB75.pdf>.
7. Nicholls A., Emerson J. Social finance : Capitalizing social impact // Social Finance / ed. by A. Nicholls, R. Paton, J. Emerson. Oxford, 2015.
8. Piketty T. Putting Distribution Back at the Center of Economics : Reflections on «Capital in the Twenty-First Century» // The Journal of Economic Perspectives. – 2015. – Vol. 29, – no. 1. – P. 67–88.
9. Social Finance Uk [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.socialenterprise.org.uk/-dictionary>.
10. The Canadian Task Force on Social Finance [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.marsdd.com/wp-content/uploads/2012/06/socialfinance_taskforcereport_2010.pdf.